

”Ei haittaa vaikka toinen olisi erilainen.”

Saimme tehtäväksemme Lapsiasiavaltuutetun toimiston kahden korkeakouluharjoittelijan kesken toteuttaa harjoittelujakson aikana yhteisen projektin, jonka aiheen täytyi liittyä jotenkin lapsiin ja toteutuksessa tuli osallistaa lapsia jollain tavalla. Muutoin näkökulman ja lähestymistavan saimme valita vapaasti oman kiinnostuksemme mukaan. Muutaman aivoriihen pidettyämme päädyimme aina ajankohtaiseen yhdenvertaisuus-temaan.

Teeman valittuamme lähdimme rajaamaan aihetta käytännön toteutuksen, eli lasten osallistamisen kautta. Päädyimme kysymään lapsilta käsitteen määrittelyjä tai käsitteestä mieleen tulevia asioita. Käsitteinä meillä oli esimerkiksi yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuus, syrjintä ja ennakkoluulo. Lisäksi johdattelimme avoimin kysymyksin keskustelua koulukiusaamisen tematiikkaan, joka kuin huomaamatta kohosi projektin toiseksi pääteemaksemme. Jatkumo oli kuitenkin luonnollinen, sillä koulukiusaaminen liittyy läheisesti yhdenvertaisuuteen.

Toteutimme projektin vierailemalla kolmella eri koululla yhteensä viiden eri ryhmän kanssa. Saimme mukaan projektiin kattavan otoksen alakoululaisia, sillä osallistujia oli 2. luokkalaisista 6. luokkalaisiin. Lähtökohtanamme oli lähestyä aihetta toiminnallisuuden kautta ja välttää luennointia mahdollisimman paljon. Tunnin aluksi pidimme virittävän leikin, jossa oppilaat pääsivät liikkumaan ja taisipa joku vähän naureskellakin. Leikin päätteeksi kysyimme oppilailta, kuinka se voisi liittyä yhdenvertaisuuteen. Lapset keksivät todella oivaltavia ja hyviä vastauksia siihen nähden, että leikkiä ei ollut mietitty lainkaan yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

”Jos joku näyttää tyhmältä, hän voi olla kuitenkin mukava.”

Leikin jälkeen lapset saivat muodostaa ryhmät, joissa he pääsivät pohtimaan käsitteitä yhdessä. Ohjeistimme heitä joko määrittelemään käsitteen tai, mikäli se tuntui hankalalta, kertomaan niistä heränneitä ajatuksia. Lasten vastaukset korostivat, että kaikki ovat samanarvoisia ja kaikilla on samat oikeudet. Kuitenkin käsitteet oikeus ja ihmisoikeus tuottivat jonkin verran vaikeuksia. Lapset nostivat esille lapsen oikeuksia ja ihmisoikeuksia, esimerkiksi ”Jokaisella on oikeus perustarpeisiin ja täysillä elämiseen.”, mutta varsinainen määrittely jäi vähemmälle huomiolle.

Jokaisen luokan vastauksista kävi ilmi, että kaikki ovat erilaisia ja lähes poikkeuksetta se oli lasten mielestä positiivinen asia. Erilaisuutta pidettiin hyvänä ja tärkeänä asiana, sillä jokaisen tulisi saada olla oma itsensä. Suvaitsevaisuuden lapset määrittelivät melko yksimielisesti erilaisuuden hyväksymiseksi. Syrjintä sen sijaan kiteytyi kaikilla luokka-asteilla ulkopuolelle jättämiseen ja kiusaamiseen.

Ennakkoluuloja käsittelevissä vastauksissa oli eniten havaittavissa erilaisia vastauksia. Vastauksissa tuli esille se, että ennakkoluulo on luulo ihmisestä, vaikka ei olisi vielä tavannut tai tuntisi tätä ollenkaan. Joissain vastauksissa ennakkoluulo nähtiin ennakoitina, esimerkiksi ”mieltii asioita etuajassa” tai ”ennakkoluulo on toisen ennakoimista”. Vastausten perusteella vaikuttaisi siltä, että ennakkoluulo oli terminä haastavin määritellä. Mikähän olisi ollut tulos, jos olisimme pyytäneet lapsia määrittelemään sanan stereotypia?

”Mä oon ehkä kiusannu, mutta en mä ees tiedä miksi.”

Lasten kanssa käydyistä keskusteluista tuli ilmi, että kouluissa esiintyy kiusaamista ja tämä on oppilaiden tiedossa. Lähes joka luokassa, kun siirryimme keskustelemaan kiusaamisesta, luokka selvästi vakavoitui ja rauhoittui. Pyrimme pitämään keskustelun mahdollisimman yleisellä tasolla, jottei aiheen käsittely kävisi liian raskaaksi kenellekään.

Vastauksissa näkyivät samat teemat luokka-asteesta riippumatta, kun kysyimme, miksi joitakin lapsia kiusataan koulussa, tai miksi jotkut oppilaat kiusaavat toisia. Lasten vastauksissa toistui, että joku saattaa kiusata pelon tai epävarmuuden takia ("Pelkää, että tulee itse kiusatuksi"). Jotkut taas haluavat esittää "kovista" ja kiusaavat sen takia, tai sitten kiusaajalla voi olla omassa elämässään jokin huonosti. Kateus miellettiin myös laajalti kiusaamisen syyksi.

Kysyttäessä kuinka kiusaamiseen ja syrjintään voisi luokassa tai koulussa puuttua, pysyivät vastaukset myös samankaltaisina. Lähes kaikilla luokilla yleisimpänä puuttumiskeinona oli vanhemmille tai opettajalle kertominen. Muita ehdotettuja vaihtoehtoja oli tilanteeseen puuttuminen itse, väliin meneminen tappelussa ja riidan sovittelu. Lasten mielestä kuka tahansa voi puuttua kiusaamiseen. Yhdenvertaisuuden edistäminen oli hankalampi kysymys, varsinkin alemmille luokille. Yhdessä luokassa todettiin, että jos muut syrjivät lasta, voi kuitenkin itse olla hänen kaveri.

"Kaikilla on vähän samanlaiset säännöt, mutta aikuisilla on vähän enemmän oikeuksia."

Kouluvierailut toivat mukavaa vaihtelua arjen toimistotyöhön. Saimme kosketuspintaa lasten arkielämään, kun pääsimme kuulemaan suoraan lapsilta mitä mieltä he ovat asioista, joiden parissa me aikuiset täällä toimistolla työskentelemme päivittäin. Oli myös virkistävää kuulla lasten omia määritelmiä ja ajatuksia vastapainoksi tähän sanakirjamääritelmien, lakitekstien ja virkamieskielen täyttämään toimistotyöhön.

Eriyisen mukavana muistona mieleen jäi se, kuinka positiivisesti lapset suhtautuivat erilaisuuteen. He ymmärsivät, että kaikki me olemme erilaisia ja niin on hyvä. Lapset olivat sitä mieltä, että olisi tylsää jos kaikki näyttäisivät samalta tai jokaisella olisi sama nimi. Oli hienoa nähdä, kuinka oppilaat pohtivat monipuolisesti kiusaamisen syitä ottaen huomioon sekä kiusaajan että kiusatun näkökulman. Kiusaamisen ehkäisemiseksi on tärkeää ymmärtää, mistä syistä jotkut oppilaat ryhtyvät kiusaamaan toisia. Oli mukava huomata, kuinka hyvin jo 2. luokkalaiset osasivat määritellä kysytyjä käsitteitä.

Kokonaisuutena projektin toteuttaminen oli mielenkiintoista monipuolisuutensa ja valinnanvapautensa ansiosta. Projektin suunnittelu itse alusta lähtien sai projektin tuntumaan omalta ja lopputuloksesta tulikin näköisemme. Toteutimme samalla lapsiasiavaltuutetun toimiston tehtävää, kun välitimme lapsille viestiä lapsen oikeuksista. Projektin lopputuotoksilla toteutamme myös toista tärkeää tehtävää, eli välitämme lasten näkemyksiä päätöksentekijöille, sillä keräämämme aineistoa voidaan hyödyntää esimerkiksi lapsiasiavaltuutetun Vuosikirjan laadinnassa. Pääsääntöisesti kaikki lapset olivat kuulleet jotain oikeuksistaan, mutta paljon on vielä tekemistä esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimuksen tunnettavuuden lisäämiseksi kouluissa.

Tapio Moilanen & Saara Holopainen

Korkeakouluharjoittelijat

Lapsiasiavaltuutetun toimisto